

**О.Глазова**

# **ОРФОГРАФІЯ**

**ПРАКТИКУМ**

**ЧАСТИНА ТРЕТЯ:  
ТЕКСТИ ДЛЯ ДИКТАНТІВ**

2004

# ТЕКСТИ ДЛЯ ДИКТАНТІВ

## 1. Київська Русь

Київська Русь мала величезне значення у розвитку культури східних слов'ян. У ній було створено билинний епос про богатирів, які захищали її від ворогів. Зародилося літописання, яке продовжувало існувати протягом багатьох наступних століть. З'явилася спільна для слов'янських народів писемність. Від часів Київської Русі беруть початок школи, бібліотеки, література, камінне будівництво. Освіта й наука досягли такого високого рівня, що навчальні заклади стояли на порозі перетворенн в університети.

З прийняттям християнства народи Київської Русі прилучилися до кращих надбань світової цивілізації і стали на європейський шлях розвитку.

Міжнародне значення Київської Русі багато в чому визначалось її географічним розташуванням. Вона знаходилась на межі європейської та азіатської цивілізацій, тут перехрещувались їхні інтереси та впливи. Вона вбирала в себе всі найкращі їх надбання. В результаті цих процесів відбувалося взаємозбагачення культур різних народів.

Київська Русь гальмувала агресію кочових племен проти країн Центральної та Західної Європи. Їх ударна сила в'язла в оборонних порядках русичів і вже не становила серйозної небезпеки для європейських народів. (З календ.; 156 сл.)

## 2. Хреститель Русі

Князь Володимир був сином великого воїна Святослава, що завоював пів-Європи і, потрапивши в печенізьку засідку, склав голову на дніпрових порогах.

Щоб утвердитися в Києві, Володимир довелось витримати семирічну боротьбу з братами. Володимир докладав якнайсерйозніших зусиль до зміцнення й об'єднання держави. Зневірившись у язичництві, князь запровадив на Русі християнство.

За час правління Володимира Київ прикрасився монументальними спорудами. Найпершою була Десятинна Церква Богородиці. Це був головний храм Давньоруської держави. Як засвідчив німецький хроніст, за часів Володимира в столиці було чотириста церков.

Є підстави вважати, що за Володимира в Києві було збудовано прекрасний пишний палац і ряд не згаданих у літописах споруд. Перед Десятинною церквою стояла бронзова четвірка коней, а також статуї привезених з Корсуня античних богів. Якщо припустити що кияни прозвали

скульптури бабами, стане зрозумілим, чому розташовану неподалік площу назвали Бабиним торжком.

Протягом багатьох років князювання Володимир будував нову фортецю. Захисний пояс складався з високих земляних валів, насипаних на дерев'яних конструкціях. У валах прорізали кілька воріт, головні з них були Софійські ворота, увінчані кам'яною вежею.

Саме таким успадкував Київ син Володимира Ярослав Мудрий. (За В.Денисенком; 173 сл.)

### **3. Свято Покрови**

Свято Покрови Пресвятої Богородиці припадає на 14 жовтня. Встановлене воно на честь події, що відбулася у Візантії 910 року. Войовничі сарацини вторглися до імперії. Під час всенощної служби у храмі юродивий Андрій та його учень Єпіфаній побачили Божу Матір в оточенні Апостолів. Вона покрила своїм покровом молільників. Цієї ж ночі напасники відступили.

Запорізькі козаки вважали Божу Матір своєю заступницею. Ідучи в похід, вони неомінно брали з собою ікону Богородиці Покрови. На Покрову молоді козаки складали військову присягу. Церква Святої Покрови була головним храмом на Запорізькій Січі.

Українська повстанська армія (УПА) обрала свято Покрови за День Зброї. Його урочисто відзначає й нинішнє Українське козацтво.

Дослідники вважають, що культ Покрови сформувався на основі давніх язичницьких культів на честь жіночого божества. Відголоски цього культу простежуються в дівочих заклинаннях до цього свята. Будуючи хату, досі намагаються завершити будівництво до жовтня, щоб до свята увійти під новий покров.

На іконах Богородицю Покрову зображують на весь зріст. У випростаних руках вона тримає над людьми білий покров. (За Л.Орел; 160 сл.)

### **4. Благовіщення**

Благовіщення – одне з найбільших християнських свят. Найперші відомості про нього датуються IV століттям.

За біблійним оповіданням, Богородиця з трьох років виховувалась при Єрусалимському храмі. Коли ж Діва Марія досягла повноліття, священники заручили її з далеким пристарілим родичем Йосипом. Після заручин Марія оселилась в домі Йосипа в Назареті. Саме там їй явився Архангел Гавриїл і приніс звістку, що вона народить Сина Божого від Духа Святого. В пам'ять про цю радісну подію свято й отримало назву Благовіщення.

Свято знаменує початок весни, у цей день земля звільняється від зимового сну. Вважалось доброю справою випустити цього дня на волю птахів. Господарі виводили із зимівників худобу, пасічники виносили на пасіку вулики. Зі святом пов'язано безліч вірувань і прикмет.

У церкві відбувалося урочисте богослужіння. Молодь водила весняні хороводи, співала веснянок, збирала найперші квіти, які символізували надію, щастя й красу.

Гарною традицією став започаткований нашими пращурами в цей день обряд. Чоловіки збирались і гуртом обробляли ниви удовам і сиротам. Вважалося, що першу оранку необхідно провести саме в господарствах безпорадних і беззахисних. (За І.Льченко; 165 сл.)

## 5. Великдень

За біблійним сюжетом, Ісус Христос воскрес рано-вранці. Його Воскресіння супроводжувалось землетрусом, адже Ангел відвалив важкий камінь від дверей Гробу Господнього.

На світанку жінки прийшли з духмяними мазями, щоб обмастити тіло Божого Сина. Вони побачили порожню труну. Тоді схвильованим жінкам явився Ангел і сповістив про Воскресіння Господнє.

До Великодня готуються сім тижнів Великого Посту. Упродовж них не зачиняються двері в алтарі на відзнаку того, що Син Божий відчинив ворота до Царства Божого.

Протягом останнього тижня перед Великоднем у хаті білили, прибирали, пекли паски, фарбували крашанки, розписували писанки.

Піч для випікання пасок розпалювали полінами, які відкладали кожного четверга Великого Посту. Вогонь запалювали галузками освяченої верби. Коли саджали паски, примовляли спеціальну молитву. Крашанки фарбували лушпинням з цибулі. Наші пращури вірили, що в священому яйці міститься 40 милостей і Дух Святий.

Всі обрядові страви освячували в церкві після Всенощної служби. Після церковної відправи розходилися по домівках і починали розговлятися.

Дівчата, щоб бути рум'яними, вмивалися водою, в яку занурювали крашанки. Молодь розводила багаття, яке було прообразом того, біля якого грілася варта, охороняючи розіп'ятого Христа. Існувало повір'я, що в цей час можна відшукати скарби. (За І.Льченко; 180 сл.)

## 6. Ранок

Жайворонок повис у небі, дрібно-дрібно затріпотів ще вогкими з туманцем крильцями, вдарив у невидимі цимбали та й пролляв, розбризкав струмок срібла. Він зачарував ним ще сизе небо, ще чорну землю і свою сіреньку дрібну жіночку, що пригрілася грудьми до борозни. Їй теж хотілося злетіти в небо, покупатись у тому сріблі, та мала земні турботи. Треба було будувати гніздечко, і так будувати, щоб не помітила ні людина, ні злодійкувата сорока, ні яструб.

Отак із жайворонка й почався невеселий ранок Максима. Колись він більше прислухався до птиці й степу, до води й лісу. Тепер було багато потрібного й непотрібного клопоту. Більше думалося не про красу природи, а

про господарчу потрібність її. Отаке нікольство день за днем вимолочує з тебе душевність. А що говорити про тих, хто навіки прив'язав себе до столу чи стільця? Як їм потрібний цей жайворонок чи отой заєць? Скоро будемо мати собі зайця тільки в казках, а не в лісі. Жайворонку любий, чи не видно з високості, яка до нас йде погода? Може, весна переважить зиму, а мороз не забреде на беззахисні сходи? (За М.Стельмахом; 175 сл.)

## 7. Сон

Була неділя. Сонце скотилось на захід. Починало вечоріть. Під старою грушею спав парубок. Чорна смушева шапка скотилася на траву. Чорні рівні брови виразно блищали на білій свиті. То був Джерин син Микола. Гаряче сонце обсипало вогнем білу сорочку, чорняве лице. Сонце припекло в щоку.

Чує хлопець крізь легкий сон пісню. Йому здалося, що він не спить, а дивиться вгору на гілля. Він бачить через листя синє небо, бачить, як проміння сонця пронизує кожен листок. Він чує, ніби та пісня ллється на нього зверху, слова тихесенько сиплються йому на лице, на саме серце. Він роздивляється і примічає на самісінькому вершечку груші якусь дивну птицю з золотим та срібним пір'ям. Птиця розпустила широкі крила, розкішний хвіст, співала та спускалась нижче по гіллі. З крил посипалися огняні іскри, впали на кришталевий лист, і він ще краще задзвенів і заспівав вкупі з птицею. Миколі заманулось її впіймать. Птиця пурхнула вгору на самий вершечок, тільки іскри посипались.

Микола прокинувся. Перед ним блищала зелена левада, мліла проти сонця чиста вода в Раставиці. На березі стояла кругловида дівчина, брала воду й співала. (За І.Нечуєм-Левицьким; 175 сл.)

## 8. Вечір

Вечір наступав. Верхи верб у лузі горіли червоним світлом, а кущі верболозу та ліщини вкрила густа тінь. Лукина ніби скам'яніла й отерпла. Вона ніби крізь сон чула, як жалісно туркотіла горлиця, як щебетали ластівки.

Коли це з хати вийшла дівчина з відрами на плечах і попрямувала вогкою стежечкою до криниці. На дівчині червоніла спідниця з лапатими чорними квітками. Вона прийшла до криниці, сказала “добривечір” і почала набирати воду.

Лукина зітхнула важко й побрела до села. Вона перейшла поле й спинилась на горі. Сонце стояло низько над самісінькою долиною й обливало червоним світлом очерети. Здавалось, по долині пливла широка річка з легкого червонуватого пуху. Розкидані подекуди в очеретах кучеряві вільхи неначе пливли в пуху. Річка лисніла проти сонця, розливалась срібними стрічками. Сонце закотилося за ліс. Ставок зачервонів проти заходу, наче политий кров'ю. Лукина стала під вербою й кручею. Верховіття дерев ніби сховалось у сизий туман. (За І.Нечуєм-Левицьким; 145 сл.)

## 9. Уночі

На південь стікає зоряна імла Чумацького Шляху. Якийсь чумак чи хлібороб проїхав возом по небесній дорозі, збив на ній срібну курявичку. Стікає вона на жито-пшеницю, щоб не журилися ми хлібом.

Так розповідав колись Богданів тато, коли вони удвох у жнив'яну пору виїжджали в поле. То були незабутні ночі, коли справді вірилось, що можна їхати чи йти по зоряній дорозі. Навколо було стільки таємничого, а казка розпочиналася вже з того притихлого вітряка, біля якого перепілка вивела дрібних пташенят.

Пустельна дорога вела між високими житами, пшеницями, вівсами й гречкою, що лежала перед ними пахучим туманом. Богдан почув, як у гречках задзвеніла бджола і прислухався до співучого гудіння.

Попереду забовванів ліс. Там вони знайдуть захист і відпочинок. Богдан зняв з плеча рушницю, перевірів, чи є в патроннику патрон. Збоку запідпадьомкала перепілка. Зайшовши в гущавину, Богдан знесилоно прихилився до дерева. Тяжко звикати до війни, а треба. Мусиш стати злим і нещадним, бо ніхто без Іванів не зломить фашизм. (За М.Стельмахом; 155 сл.)

## 10. Хортиця

Острів Хортиця – колиска українського козацтва. За часів Київської Русі неподалік від острова існувало слов'янське поселення. Тут було виявлено залишки п'ятдесяти семи осель, а також пам'ятки минулого. У прадавні часи на острові було язичницьке святилище.

Недалеко від Хортиці загинув у бою з печенізькими напасниками київський князь Святослав. Вже в ті часи острів був форпостом героїчної боротьби слов'ян проти грабіжницьких нападів. Звідси руські дружини виступили на битву з монголо-татарами на річці Калці. Проти спільного ворога виступили війська руських князів, а з ними половецьке військо.

Між князями не було згоди. Галицький князь Мстислав Удалий разом із волинським князем Данилом Романовичем та половцями розпочали битву, не чекаючи інших князів. Несподівано половці почали безладно тікати, чим розладнали бойові порядки русичів. Після триденного бою було укладене перемир'я. Проте коли руське військо вийшло з табору, монголо-татари віроломно перебили дружинників.

Після встановлення монголо-татарського іга більшість слов'янського населення залишила пониззя Дніпра.

Острів Хортиця – своєрідна природна фортеця, що стала місцем формування запорізької вольниці. Саме тут для захисту від турецько-татарських нападів легендарний Байда збудував замок, який поступово обростав укріпленнями. Це була найперша Запорізька Січ.

Протягом двохсотрічного існування козацького війська козаки змінили вісім січей. (За В.Сопілкою; 183 сл.)

## 11. Сковорода

На календарі – початок двадцять першого століття і водночас третього тисячоліття. Знову з-за горизонту з'являється постать Григорія Сковороди. Без нього, без його допомоги чи ж зможемо вирішити складні проблеми нової епохи, майбутньої цивілізації?

Свого часу філософа вбрали в полотняну сорочку й свитку, голову прикрили солом'яним брилем, а в руку вклали патерицю. І пішов мудрець по життю, по історії живою легендою.

Насправді ж Григорій Сковорода був високоосвіченою по-європейськи людиною, вільно спілкувався подумки з Плутархом і Ціцероном, Горацієм і Еразмом Роттердамським. Він володів поетичним словом, прекрасно знався на музиці й малярстві.

За життя Сковороди пройшло гетьманство Павла Полуботка, Кирила Розумовського, було зруйновано Запорозьку Січ, повністю скасовано Гетьманщину. Письменник гостро переймався закріпаченням селян, вибухами народних повстань. Як запевняють сковородознавці, він за кілька років передбачив Коліївщину.

Нас намагалися переконати, що Сковорода геть доступний. Це результат філософського боягузства і лженауковості. Інтелектуальний прибіч сквородинівських думок іще попереду. Наближається час відкриття справжнього Сковороди, котрий закликав пізнати себе, розпізнати істину й жити в правді з собою й людьми. (За В.Стадниченком; 160 сл.)

## 12. Петро Могила

Сімейство Могил дотримувалося православ'я і мало тісні зв'язки з Львівським братством. Коли постало питання, де вчитися Петрові, ніхто не замислювався, бо на нього чекала Львівська братська школа. До речі, у цей час в єзуїтській школі Львова навчався Богдан Хмельницький. Можливо, тоді вони познайомились, бо в наступні часи ставились один до одного з прихильністю й розумінням.

Дальшу освіту Петро здобуває у європейських університетах, потім навчається при дворі польського коронного канцлера. Після його смерті переїжджає до Києва. Незабаром тридцятирічного Петра Могилу обирають архімандритом Києво-Печерської лаври. Він згуртовує довкола себе освічених людей, відкриває школу, розгортає подвижництво як у галузі церковній, так і освітній. Через деякий час лаврська та Братська школи були об'єднані у Київську колегію.

Викладачі й учні колегії користувались бібліотекою Петра Могили. В ній були твори Горація, Ціцерона, Авіценни. Поряд з богословською літературою сусідували руські літописи, польські хроніки.

Через п'ять років Петра Могилу обирають митрополитом. Він розпочинає відбудову церков і монастирів у Києві. Ним було

реконструйовано церкву Святого Василя, Успенський собор. З особливим почуттям ставився Могила до руїн зведеної за доби Володимира Святославича Десятинної церкви, що була першим кам'яним храмом Київської Русі. (З календ.; 180 сл.)

### **13. Святий Миколай**

Життя цього християнського святого овіяне легендами. Коли в Римській імперії розпочалося гоніння на християн, він, незважаючи на небезпеку, продовжував проповідувати, показавши себе полум'яним ревнителем чистоти віри, непримиренним борцем за неї. За це був кинутий до в'язниці.

У невтомних трудах і любові до ближніх минуло все життя праведника. Микола помер 342 року. Поховали його у соборі міста Мира в країні Лікії. Пізніше італійські купці перенесли нетлінні мощі святителя до міста Барі в Південній Італії.

Життя святителя описується як нескінченна низка благодіянь. Вважається, що й після смерті Святий Миколай творив чудеса. У численних переказах Микола рятує сиріт, боронить людей від стихійного лиха.

У Софійському соборі Києва зберігалась ікона Миколи Мокрого, про яку літопис розповідає таке. За князювання Всеволода один киянин з жінкою й немовлям повертався з Вишгорода. У човні дружина задрімала й випустила дитину. У невимовній скорботі батьки звернулися з молитвою до Святого Миколая.

Паламар Софійського собору вранці знайшов біля ікони мокре дитя. Нещасне подружжя впізнало свого сина. Від того часу прославився чудотворний образ Миколая, що дістав назву Мокрого. Нині місцезнаходження цієї ікони невідоме. (З календ.; 175 сл.)

### **14. Найвідоміше село**

Село Моринці нині належить до Черкаської області. Залишки оборонних валів княжої доби на околиці засвідчують давність цього поселення. За часів козаччини тут був козацький зимівник. Село здавна відоме як осередок чумацького й гончарного промислів. Наприкінці XVIII століття село перейшло у власність князя Потьомкіна, а пізніше стало власністю графа Енгельгардта.

Після переїзду до сусіднього села Кирилівки малий Тарас часто гостював у Моринцях у діда й баби. Від них він чув розповіді про минуле. Особливо цікавили хлопця дідові спогади про гайдамаччину.

Як в усіх великих селах Наддніпрянщини, посеред Моринців був просторий майдан. Церква Івана Богослова була зруйнована більшовицькою владою 1939 року. Проте храмове свято на честь Івана Богослова відзначають у селі по сьогодні.



Хати у Моринцях стояли рублені. Чотирихилий солом'яний дах хати вивершувався високим гребенем. Тарасів дід Яким був поважним господарем.

Нині в селі понад тисячу дворів. Моринці входять до Державного історико-культурного заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка". (За Л.Орел; 146 сл.)

## 15. Село

Село не зустріло його ні собачим валуванням, ні курячим переполохом. Воно було трагедійно принишкле. Тільки соняшники тримали на золотих віях заспокійливий бджолиний передзвін.

Плетивом вулиць і вуличок він добирається до плакучих верб, за якими стоїть Софіїна хата. Мирон відчиняє ворота і в недоброму передчутті входить на подвір'я. Мертва тиша стоїть тут, навіть журавель з навішеним відром не обзивається ні скрипінням, ні перестуком краплин. Мирон біжить до вікна, несамовито припадає до шибки. Нікого.

У далині він побачив тільки випсану на блакиті неба дзвіницю. На хресті дзвіниці вигрівалось гайвороння. Як побільшало його тепер на святинях!

На шляху стогнали дерева, як стогнала його розтривожена душа. З якими надіями він приїжджав колись у це село, де його очікували молоді верби і молоді очі! Пригнувшись до землі, він побачив чийсь сліди. Недалеко побачив її постать, та видиво зруйнувалось.

Наздоганяй, надоганяй літа молодії на калиновім мості! (За М.Стельмахом; 140 сл.)

## 16. Тут зупинилось Шевченкове серце

Доля Тараса Григоровича Шевченка упродовж багатьох років була якнайтісніше пов'язана з Петербургом. Тут його було визволено з кріпацтва, тут промайнули юнацькі роки, тут він формувався як художник і поет. Після десятилітніх тортур солдатчини тут зупинилось велике Кобзареве серце.

До 150-річчя від дня народження поета Петербурзька академія мистецтв відновила майстерню, де Шевченко працював і де помер. Тепер тут розміщено музей.

Експозиція не обмежується показом петербурзького періоду життя поета, який тривав сімнадцять років. Більшість експонатів – майстерно виконані копії, оскільки живописні роботи та власні речі Кобзаря зберігаються в музеях України.

У майстерні Шевченко поселився 1858 року. Тут часто бували І.Тургенєв, М.Лесков, М.Мікешин. Тут поет щиро привітав молоду письменницю Марка Вовчка, що виступила з "Народними оповіданнями".

В майстерні Шевченко створив свої найкращі гравюри. Деякі з них прикрашають стіни. Це "Притча про виноградаря", "Вірсавія", "Приятелі".

Годинник на стіні показує тридцять хвилин по п'ятій. Саме в цей час 10 травня 1861 року перестало битися серце великого сина українського народу. (За П.Орленком; 157 сл.)

## 17. Кампанелла

Італійський публіцист і поет Джованні Доменіко Кампанелла народився у південноіталійській області гористої Калабрії. Початкову освіту хлопчик здобув у католицькому монастирі, де одержав ім'я Томмазо. Тут він ознайомився з працями Платона й Арістотеля.

За філософські трактати мислитель був заарештований інквізицією. Звільнившись із в'язниці, учений мандрує Італією, разом з іншими патріотами готує повстання проти іспанських загарбників. Плани повстанців зірвалися через зраду. Кампанелла знову опинився в тюрмі.

Тридцять три роки свого життя філософ провів в ув'язненні. Переважну більшість праць з богослів'я, фізики, медицини, економіки й політики він написав у неволі.

У поглядах на природу Кампанелла – ідеаліст. Він вірив у астрологію, передбачення долі людей і народів згідно з розташуванням зірок.

Учений мужньо виступив на захист Галілео Галілея. Через це йому довелося назавжди залишити Італію. Притулок Кампанелла знайшов у Парижі.

Найвідоміший твір Кампанелли – “Місто сонця”. Так автор назвав вимріяну ним ідеальну державу. Усі її громадяни мали бути рівні як у політичному, так і в економічному відношеннях. Особливостями їхнього життя були загальнообов'язкова трудова повинність, чотиригодинний трудовий день, розподіл матеріальних благ за потребами.

Цей трактат - найяскравіше творіння філософської думки епохи Ренесансу. (За В.Денисенком; 175 сл.)

## 18. Максим Залізняк

Ім'я цього легендарного гайдамацького ватажка вписане в історію України золотими літерами. Життя його було трагічним, як життя багатьох, хто обрав шлях боротьби за волю українського народу.

Походив Залізняк з козацького роду. На Запорожжя, він, напевно, потрапив після смерті батька, тринадцятирічним підлітком. Спочатку був джурою, а згодом, набувши досвіду, став пушкарем.

Вірогідні відомості про Залізняка маємо з того часу, коли він очолив Коліївщину. Під Уманню до війська полковника приєднався сотник графа Потоцького Іван Гонта.

В уснопоетичній творчості українці створили не лише власну версію біографії славнозвісного ватажка, а й висловили якнайглибшу пошану й захопленість його мужністю, цілеспрямованістю, вірністю.

Портрет народного улюбленця такий. Шапка на ньому смушкова, чоботи сап'янові, пояс шалевий, на боці гостренна шабля. Не старий іще чоловік, років, може, сорока, кругловидий, невисокого зросту, кремезний. Вуса темно-русяві, за вухом – оселедець.

Наймення полковника Залізняка залишилося в народі надзвичайно популярним. (За Ф.Кейдою; 140 сл.)

## 19. Нащадки гетьмана

Богдан Хмельницький був батьком дбайливим, але вимогливим. Гетьман мріяв, щоб його діти й онуки примножували честь і славу батьківщини.

Старший гетьманич Тиміш пройшов добру школу в Запорізькій Січі, куди потрапив п'ятнадцятирічним. Юнак став вправним і досвідченим воїном, проте характер мав нелегкий.

Щоб закріпити політичне становище України, Хмельницький одружив Тимоша з дочкою молдавського воєводи. До невістки гетьман ставився з великою прихильністю. Але подружнє життя виявилось нещасливим, бо Тиміш частіше бував у військових походах, ніж з сім'єю. В одному з боїв він був смертельно поранений. У день смерті чоловіка вдова народила близнят, про подальшу долю яких відомостей немає.

Життєвий шлях меншого Богданового сина був трагічним. Юрій двічі тримав булаву, зрікався гетьманства, постригався в ченці, був архімандритом грецького монастиря. Гетьманич загинув від рук слуг турецького султана.

Улюблениця гетьмана Катерина побралася з рідним братом писаря Війська Запорізького, а згодом гетьмана Івана Виговського Данилом. Після того, як чоловік загинув у вирі непримиренної боротьби за волю, вона вийшла заміж удруге. Другий її чоловік Павло Тетеря згодом став гетьманом. Після розриву з ним Катерина постриглася у вільнюському монастирі.

Її менша сестра Степанида вмерла від горя, коли вороги закатували на смерть її чоловіка полковника Івана Нечая. (За С.Кистановою; 190 сл.)

## 20. Портретист

Рід художника Дмитра Левицького відомий з XVII століття. В останній його чверті з Правобережної України на Полтавщину переселився священик Василь Ніс. Нащадки його упродовж декількох поколінь мали тут парафію.

Батько художника Григорій Кирилович з невідомих причин змінив родове прізвище Ніс на Левицький. Він мав церковний сан, проте долею йому судилося стати одним із найвідоміших граверів свого часу. Ремеслу він навчався у Німеччині. Працював у друкарні Києво-Печерської лаври, мав у Києві будиночок. Саме тут минуло Дмитрове дитинство.

Біографія великого портретиста катерининської доби – суперечливе переплетіння достеменних фактів та недостовірних переказів. Разом із батьком Дмитро брав участь в оздобленні вибудованої в Києві архітектором Растреллі церкви Андрія Первозванного. Після цього юнак вирушив до

Петербурга, де згодом був зарахований до числа академіків. Пізніше художник став керівником портретного класу Академії мистецтв.

Загалом кар'єра митця склалася успішно. Серед портретованих ним осіб – імператриця Катерина II, граф Шереметьєв, мільйонер Демидов, французький філософ Дідро, вихованки петербурзького Смольного інституту.

Існує страхітливий переказ про сліпоту Левицького на схилі життя. Інший переказ стверджує, що останні роки митець доживав на батьківщині, в Україні. На жаль, це тільки легенда. Художник помер у своєму будинку на Васильєвському острові, де прожив півстоліття. (За О.Ламоновою; 185 сл.)

## 21 Мовознавець

Наукова спадщина лінгвіста Павла Житецького велика й багатогранна. Він є автором досліджень з української історичної фонетики та історії літературної мови, публікацій давніх пам'яток української мови. Учений брав участь в розв'язанні актуального для того часу питання нормалізації орфографії, був визначним педагогом, автором шкільних підручників.

Житецький народився в сім'ї священика, проте священицький сан юнака не приваблював. Уже в студентські роки він працював у недільній школі, друкував статті на сторінках журналів. По закінченні університету якийсь час викладав російську мову в Кам'янці-Подільському, пізніше повернувся до Києва, де викладав у чоловічій та жіночій гімназіях.

Викладацьку працю Житецький поєднував з науковою. За чесність і порядність, щирість і безкомпромісність у обстоюванні власних поглядів врешті-решт він був звільнений зі служби з тавром неблагонадійності.

Науковець виїхав до Петербурга, де вчителював, а пізніше читав лекції в університеті. Проте подумки він линув в Україну, мріяв про повернення. Він повернувся-таки до Києва, і тільки тяжка недуга змусила його піти у відставку.

Нездійсненою мрією мовознавця залишилось створення хрестоматії староукраїнської літератури. В архіві вченого зберігається багато опрацьованих ним пам'яток церковно-слов'янської, давньоруської літератури. (З календ.; 170 сл.)

## 22. Дослідник Еллади

Внесок Федора Герасимовича Міщенка у вивчення історії й культури Давньої Греції переоцінити неможливо. Свого часу він був провідним елліністом, ознайомив вітчизняного читача з творами багатьох давньогрецьких авторів. Праця ученого була воістину титанічною і подвижницькою.

Народився науковець у Прилуках на Чернігівщині. Захоплення латинською й грецькою мовами привело юнака на класичне відділення історико-філологічного факультету Київського університету. По закінченні

навчання молодий учений блискуче захистив дисертацію. Писав і перекладав науковець російською, оскільки після сумнозвісного Валуєвського циркуляру друковане українське слово було заборонене.

Наукове відрядження в Західну Європу, ознайомлення з античною спадщиною в найкращих книгозбірнях ще більше заохотило до перекладацької роботи. Праці Міщенка забезпечили йому якнайвищий авторитет.

Науковець поринає у громадське життя, стає членом “Київської громади”, друкується в прогресивному журналі “Киевская старина”. За участь в українському громадсько-культурному русі вчений зазнає утисків з боку царизму. Врешті його звільняють з посади професора й висилають з Києва.

Лише через п’ять років вченому вдається влаштуватися в Казанському університеті. У цьому волзькому місті він пропрацював до кінця життя. (За П.Гуцалом, М.Ткачуком; 160 сл.)

### **23. Віктор Васнецов**

Майбутній російський живописець народився в сім’ї священника. Десятирічним хлопчик вступив до духовного училища, пізніше ще й закінчив духовну семінарію. Під час навчання в його душі визрівала ні з чим не зрівняна жага до малювання. Найперші уроки брав у викладача церковного живопису. Сюжети малюнків Віктор брав з життя, з дійсності.

Юнак відмовляється від прийняття сану та їде до Петербурга з метою вступу до Академії мистецтв. Там він знайомиться із Рєпіним, Куїнджі, Полєновим, Суриковим. Згодом стає членом “Товариства пересувних художніх виставок”. У своїй творчості молодий живописець звертається передовсім до народної казки, богатирського епосу, героїчної легенди. Ця тематика стає покликанням художника.

У Києві Віктор Михайлович Васнецов працював над розписом Володимирського собору. Створені ним образи вражають національним забарвленням та історичною достовірністю.

Протягом двадцяти п’яти років митець працював над полотном “Богатирі”. Картина зберігається у Третьяковській галереї.

Останнім твором Васнецова був портрет його давнього друга Михайла Васильовича Нестєрова, що, на жаль, залишився незакінченим. На той час художнику було сімдесят дев’ять. (За І.Войцєхівською; 155 сл.)

### **24. Свідок язичництва**

Збруцький ідол - неперевершена пам’ятка духовної культури населення України часів становлення Київської Русі. Статую знайдено 1848 р. у притоці Дністра Збручі. Це рідкісний зразок язичницького культу давніх слов’ян.

Збруцький бовван датується IX-X століттям. Мабуть, його спіткала доля подібних кам'яних, дерев'яних чи глиняних ідолів у Києві, Новгороді та інших містах. Під час прийняття за часів Володимира Святославича християнства, ідолів скидали у Дніпро, Сейм, Трубіж.

Ідол являє собою чотиригранним стовп із сірого вапняку завдовжки двісті шістьдесят сім сантиметрів із трьома ярусами рельєфних зображень.

Три горизонтальні яруси зображень символізують світосприйняття тогочасної людини. Вона поділяла всесвіт на небо, заселене богами, землю, де мешкали люди, та підземне царство таємничих істот, які тримають землю. Таке уявлення про тривимірний устрій світу склалося з давніх давен і було поширене в багатьох народів.

Збруцький ідол – найвиразніше з-поміж скульптурних втілень древньослов'янського пантеону язичницьких божеств. Велике значення він має і з мистецького погляду.

Зараз ідол зберігається у Краківському археологічному музеї. (За В.Старковим; 150 сл.)

## 25. Наполеон

Наполеон народився на Корсиці у родині юриста. Зовсім молодим він вступив до французької армії, де завдяки хоробрості й кмітливості швидко просувався по службі. Двадцятишестирічним він став генералом, очоливши кілька успішних кампаній.

Заповзятливий Наполеон запропонував уряду захопити Єгипет, що б призвело до перекриття британського торговельного шляху до Індії. Проте його план провалився після розгрому флоту французів адміралом Нельсоном.

Коли Наполеон повернувся до Франції, він розпустив уряд і призначив керувати країною трьох консулів. Він керував країною п'ятнадцять років, оголосивши себе імператором.

Наполеон намагався створити суспільство, засноване на професіоналізмі, а не знатному походженні. Для заохочення здібних людей він заснував Почесний легіон, до якого зараховували за заслуги перед Вітчизною. Усі легіонери нагороджувалися медаллю й пожиттєво отримували пенсію.

У результаті невдалого вторгнення Наполеона в Росію у 1812 р. загинуло понад п'ятсот тисяч французів. 1813 р. він зазнав поразки у Лейпцізькій битві від об'єднаної армії європейських країн. Франція була окупована, а Наполеон засуджений до вигнання. (З календ.; 150 сл.)

## 26. Січове стрілецтво

Діяльність Січового стрілецтва – особлива сторінка в історії України. Перше спортивно-культурне товариство “Січ” виникло 1990 року в селі Завалля на Снятинщині. Невдовзі такі ж товариства поширилися по всій Україні, а 1912 року вони об'єдналися в Український січовий союз. Молодь охоче йшла в січовики, бо її приваблювали козацький дух та національно-патріотичні ідеї. Не випадково першим почесним стрільцем січовики

називали Івана Франка. Українське юнацтво, виховане Каменярем, поривалося до своєї національної самобутності, мови, культури, державності.

Учасники Січового союзу утворили добровільну Українську стрілецьку армію. З початком Першої світової війни УСС була в складі австрійської армії. З-поміж звичайних армій стрілецьке військо відрізнялося тим, що в ньому переважала інтелігенція. Тут були гімназисти, студенти, науковці, музиканти, композитори, диригенти, поети... Попереду цього війська йшли не генерали, а митці.

Січове військо не тільки боролось за Українську державу, а й вело велику просвітницьку роботу. Відкривало в селах школи, читальні, формувало національну свідомість українців, лишало по собі мистецькі твори. Це була неповторна, дивовижна армія. (За І.Приходько; 155 сл.)

## 27. Леся Українка

Образ Лесі Українки прекрасний у своїй людяності, незламності духу й творчому горінні. Неповторний слід залишила вона у поезії, драматургії, прозі, критиці, фольклористиці.

Природа обдарувала Ларису Петрівну. Вона мала виняткові здібності до вивчення мов, володіла німецькою, французькою, англійською, італійською, грецькою, болгарською. Мала неабиякий хист до малювання й музики.

Невиліковна хвороба страшенним смерчем увірвалася в життя дванадцятирічної дівчинки. А було так багато прегарних мрій!

Та фантастичною своєю енегрійністю всупереч фізичній кволості тіла Леся сама творила й спонукала до творчості інших. Разом із братом Михайлом юна поетеса започаткувала літературний гурток "Плеяда". Метою його учасників було збагачення рідної культури оригінальними творами та перекладами творів світової літератури. Леся наголошувала на необхідності перекладу творів О.Пушкіна, М.Некрасова, І.Тургенєва, В.Шекспіра, Ж.Ж.Руссо. Та підготовлені до друку "Плеядою" збірники були заборонені цензурою.

Хто не знає "Лісової пісні", "Камінного господаря", "Давньої казки" чи "Досвітніх огнів"? Творчість Лесі Українки визнана світом, її іменем названо театри й вулиці. Вона - символ нашої батьківщини. (За І.Матяш; 150 сл.)

## 28. Видатний педагог

Софія Русова – педагог зі світовим ім'ям. Вона повернула нашу педагогічну науку в річище національної культури.

Софіїн батько був за походженням шведом, мав родовий маєток на Чернігівщині. Одружившись на французенці Анні, полковник Ліндфорс подає у відставку. Софія була п'ятою дитиною в сім'ї. Чотирирічною вона втратила матір. До десяти років дівчинка безвиїзно жила в селі Опішні,

потім родина переїхала до Києва. Гімназію Софія закінчила із золотою медаллю.

Хоч дівчина готувала себе до навчання в Петербурзькій консерваторії, проте вирішила, що спочатку має послужити людям. Сестри Русови відкрили в Києві перший дитячий садок. Тоді ж починається їхнє спілкування з діячами української культури: Драгомановим, Лисенком, Старицьким.

Шістнадцятирічна Софія одружується з Олександром Русовим. Весільним подарунком Лисенка була його славетна композиція “Золоті ключі”. Русови готують до друку повний текст “Кобзаря” Шевченка, що був виданий у Празі.

Хвиля арештів членів Кирило-Мефодіївського братства призвела до встановлення “негласного нагляду” за родиною Русових. Софія пережила п’ятнадцять обшуків, сиділа в п’яти в’язницях, відбувала заслання у Харкові, Полтаві, проте ніщо не похитнуло її переконань.

З утворенням УНР Русова входить до Центральної Ради, проводить Всеукраїнський учительський з’їзд.

Після приходу до влади більшовицького уряду Софія Федорівна емігрує до Чехо-Словаччини. Вона прожила важке, але щасливе життя. (За М.Кучинським; 190 сл.)

## **29. Панас Мирний**

Твори цього письменника відразу привернули увагу читачів глибоким психологізмом, пристрасністю авторської позиції.

У пошуках “крамольного” прозаїка Панаса Мирного поліція збивалася з ніг. А чиновник Рудченко ходив полтавськими вулицями і тільки власному щоденникові міг довірити своє ідейно-естетичне кредо.

Коли знайомишся з творчістю письменника, мимоволі намагаєшся його уявити. Високий на зріст, сутулуватий, завжди вдумливий і зосереджений. За вдачею – скромний, у розмові – привітний. Розповідають, що в приватному житті Панас Якович був чудовим оповідачем та ще й неабияким гумористом. Менш за все йому хотілося говорити про свої прекрасні твори. Складалося враження, ніби він навіть намагався приховати свій письменницький талант.

Митець вперто не хотів розкривати літературного псевдоніму, рекламувати справжнього прізвища. Факт цей для літератора рідкісний. Митець щиро вважав себе негідним прославлень, які творилися навколо імені Мирного. Вважав, що небагато зробив для Вітчизни, незважаючи на наміри. Так оцінювала власний доробок людина, котра залишила нащадкам близько ста оповідань, три повісті, п’ять драматичних творів і два монументальних романи. (За О.Ємченком; 150 сл.)

## **30. Яків Степовий**

Справжнє прізвище видатного композитора – Якименко. Серед діячів української культури кінця XIX - початку XX століття йому належить особливе місце.



Дванадцятирічним хлопчиком Якова прийняли до Петербурзької придворної співацької капели, до якої охоче зараховували голосистих українців. Капелюю на той час керували М.Римський-Корсаков, М.Балакіреєв, А.Аренський.

Навчання в капелі юнак закінчив із срібною медаллю. Талановитому випускникові було вручено й іменний золотий годинник. З огляду на безумовний талант і виняткову старанність Якова прийняли на безкоштовне навчання до Петербурзької консерваторії.

Невдовзі з'явилися перші вокальні композиції Степового, об'єднані під назвою "Барвінок". На слова Т.Шевченка було створено романс "За думою дума", на слова І.Франка – "Розвійтеся з вітром".

Невдовзі з'являються фортепіанні мініатюри молодого композитора. Мелодійність музичних п'єс сприяла їхній популярності. Людей приваблює щирість почуттів митця.

По завершенню навчання Яків Степовий переїжджає до Києва, де розпочинає викладацьку роботу. З початком першої світової війни композитора мобілізують до царської армії. Проте Київській консерваторії все ж таки вдалося повернути з фронту свого викладача.

Митець захоплюється обробкою народних пісень для різного складу хорів. Інтенсивну творчість перервала раптова смерть від тифу. (За Я.Колядою; 167 сл.)

### **31. Соломія Крушельницька**

Її відданість музі класичного співу та надзвичайна обдарованість ввели її до співацької слави у сузір'я найвидатніших вокалістів світу.

Тодішнє міщанство вважало, що священникова дочка не повинна виступати на сцені. Проте сім'я спорядила юну Соломію до консерваторії. Закінчивши навчання зі срібною медаллю, дівчина дебютувала в театрі в операх "Фаворитка" Доніцетті та "Сільська честь" Масканьї. Відразу вона мала успіх у критики, утвердилась у становищі примадонни. Проте сама співачка відчувала недостатність фахової освіти, тому вирушила до Мілана.

Соломія блискуче виконувала партії в операх "Мадам Баттерфляй" Пуччіні, "Аїда" Верді, "Євгеній Онегін" Чайковського. Пізніше співачкою захоплювались у Німеччині, Австрії, Іспанії, Північній Америці. Вона співала в Португалії, Єгипті, Алжирі, Бразилії. В останній країні вона стала настільки популярною, що на урочистому святкуванні сторіччя її незалежності співати державних гімн запросили саме Крушельницьку!

В Італії співачка прожила близько сорока років. 1939 року вона переїхала до Львова, де стала професором Львівської консерваторії імені М.В.Лисенка. Останній концерт видатної співачки завершився виконанням українських пісень. Соломії Амвросіївни було сімдесят сім років. (За Л.Громовенко; 160 сл.)

### **32. Видатний співак**

Яким Тартаков народився в родині одеського кравця. Незважаючи на нестатки, батько віддав його до гімназії. Та хлопець захопився не навчанням, а італійською оперою, яка саме гастролювала в Одесі.

Коли юнака виключили з гімназії, розгніваний батько вигнав його з дому. Працюючи в порту, Яким щовечора бував у театрі. З шістнадцяти років його з'явився голос оригінального тембру. Юнак почав брати уроки в примадонни опери, потім став студентом Петербурзької консерваторії.

Закінчивши навчання з великою срібною медаллю, Тартаков дебютував у партії Ріголетто. Співак швидко завойовує популярність і прихильність глядачів. Шедеврами оперного виконання було визнано його виконання арій Євгенія Онєгіна та Мазепи.

Тартаков побував на гастролях у Німеччині, Данії, Англії. Повернувшись, співав у Києві, Харкові, Керчі. Пізніше відомий вокаліст став прем'єром і головним режисером Маріїнського театру Петербурга, професором консерваторії.

За сорок років співацької кар'єри Тартаков виступив у ста сімнадцяти ролях. Його пісенний репертуар складався більш ніж з шестисот творів у виконанні російською, французькою та німецькою мовами.

Загинув митець трагічно. Автомобіль, яким артисти повертались після виступу, втратив управління і впав у кювет. Співак похований в Олександрівській Лаврі, поблизу могили П.І.Чайковського. (За В.Рожанівським; 175 сл.)

### **33. Неповторний Тарас Бульба**

Іванові батьки мріяли, щоб син став священиком. Незважаючи на злидні, вони віддали його вчитися спочатку до бурси, потім – до семінарії. Та хлопець душа не лежала до сану. Іван Паторжинський пішов учителювати.

З благословенної Катеринославщини доля закинула молодого вчителя до злиденного Донбасу. Удень він навчав дітвору, ввечері – зморених важкою підземною працею дорослих. Водночас юнак залюбки організував художню самодіяльність. Драматичний гурток захоплено ставив під його керівництвом невмирущу “Наталку Полтавку”.

Відчувши потяг до музики, Іван серйозно зайнявся співом. Обдарованість юнака виявилась феноменальною, голос підкоряв соковитістю, гнічкістю, насиченістю. Через рік Паторжинський співав на професійному рівні, а тому без особливих ускладнень здолав конкурс і став артистом Харківської опери.

З 1935 року Іван Паторжинський – соліст Київського театру опери та балету. На його сцені він створив найкращі свої партії. Це Тарас Бульба і Борис Годунов в одойменних операх Миколи Лисенка та Модеста Мусоргського, а також козак Карась в “Запорожці за Дунаєм” Семена Гулака-Артемівського. (З календ.; 150 сл.)

### **34. Історик Хмельниччини**

Галичина – батьківщина багатьох відомих діячів України. На цій благословенній землі народився й Іван Крип'якевич. Батько його походив із старовинного роду, який налічував не одне покоління священиків. Іван змалку кохався в історії та літературі. Це захоплення привело його на філософський факультет Львівського університету.

Великого значення в початковій кар'єрі Івана мала зустріч з письменником Михайлом Павликом. Він познайомив юнака з бібліотекою Наукового товариства імені Т.Шевченка, де нараховувались десятки тисяч книжок, а також із славнозвісним істориком Михайлом Грушевським. Іван почав завзято опрацьовувати проблематику української козаччини.

У часи німецької окупації України вчений не залишив улюбленого Львова, працював у видавництві і боронив вітчизняну науку від гітлерівського культурного блюзнірства. Проте після війни саме за це зазнав безпідставної критики й переслідувань партократів.

Академік Іван Крип'якевич – автор більше семисот історичних монографій та розвідок. Великого розголосу набула його серія нарисів з історії доби національно-визвольної боротьби українського народу за незалежність у XVII столітті. Вінцем його досліджень стала праця “Богдан Хмельницький”. (З календ.; 152 сл.)

### 35. Гофман

Цей німецький митець заслужено набув всесвітньої слави, хоч і був одним з найбільш суперечливих художників слова.

Народився Ернст Теодор Гофман у Кенігсберзі, в адвокатській родині. За сімейною традицією вивчав право в Кенігсберзькому університеті. Водночас захоплювався живописом, музикою, літературою.

Протягом життя Гофман обіймав різні посади в судових закладах Пруссії. Та справжнім його покликанням стало мистецтво. У південній Німеччині він був капельмейстером оперного театру, у лейпцізьких театрах - диригентом та режисером.

Це було двоїсте життя. На юридичній службі він – педантичний чиновник, а поза службою занурюється у світ звуків та барв. У своїй творчості письменник не намагається нехтувати реальність. Фантастика для нього – засіб осягнення реального життя. У пригодах персонажів Гофмана відображається дійсність. У тогочасному суспільстві автор бачить відсутність цілісної особистості, тому в фантазіях письменника з'являються двійники.

Світова слава митця пов'язана передовсім із такими творами, як “Золотий горщик”, “Еліксир диявола”, “Життєва філософія kota Мурра”, “Крихітка Цахес на прізвисько Циннобер”.

Найдовершеніші твори Гофмана розповідають про непримиренність мистецтва й дійсності, про трагедію гуманіста в несправедливому суспільстві, у світі бездуховності. Він розвінчує бездарних нікчем, які

домагаються багатства і влади, використовуючи талант чи працю інших, привласнюючи чужу працю. (3 журн.; 180 сл.)

### **36. Отаман Бульба**

Його ім'я сьогодні є маловідомим. Проте ця легендарна постать має зайняти почесне місце в історії українського національно-визвольного руху.

Тарас Боровець народився на Поліссі. Чотирнадцятирічним юнаком змушений був шукати заробітків. Після виснажливої праці в каменоломні Тарас займався самоосвітою. Завдяки титанічній праці через десять років він став директором і власником кар'єру. Дбаючи про робітників, Тарас проводив серед молоді культурно-освітню роботу.

Після першої світової війни Полісся опинилося під владою Польщі. Від перебіжчиків з радянської України Тарас довідався про жах голодомору. Як активний член петлюрівсько-революційного руху Тарас неодноразово переходив кордон для доставки на Велику Україну директив уряду УНР.

Взимку 1932 року Боровець з однодумцями заснували підпільну організацію Українське національне відродження (УНВ). Коли Гітлер розв'язав війну проти СРСР, УНВ перетворилося на Українську повстанську армію (УПА). Боровець очолив її першу бойову одиницю, що звалася Поліська Січ. Її дії були спрямовані проти загонів НКВС, що тероризували місцеве населення. Тараса Боровця знали під псевдонімом "отаман Тарас Бульба".

1942 року, щоб відмежуватися від бандерівської УПА, отаман Бульба перейменував своє військо на Українську Національну революційну армію (УНРА). Наступного року Боровець був заарештований гестапо та кинутий до концтабору. 1948 року борець за незалежність емігрував до Канади. (За В.Корнелюком; 187 сл.)

### **37. Філософ свободи**

Киянин Микола Бердяєв три роки пробув у засланні як діяч студентського руху. Юного філософа хвилювали всі аспекти проблеми свободи. Як багато його сучасників, Бердяєв прийшов до марксизму. Невдовзі пошук глибин людської свободи привів його до християнської філософії.

Переїхавши до Москви, Бердяєв стає смиренним богословом. Спочатку релігійного філософа не сприймають серйозно, оскільки викликали кепкування його українізма. У низці праць науковця справді простежується українське підгрунтя, а в несамовитому його прагненні досягнути свободу є щось від запорізької вольниці.

Бердяєв чітко розрізняє свободу й волю, яка не має внутрішньої межі. Науковець застерігає інтелігенцію від негативізму, закликає до творчої праці. Він веде боротьбу проти атеїзму й матеріалістичного світогляду, тому 1922р. філософа пароплавом відправляють за кордон як одного з найнебезпечніших ворогів комунізму.

У вимушеній еміграції Бердяєв розгортає широку діяльність як публіцист і есеїст. У працях цього часу відчувається певний дуалізм між спокоєм і рухом, духом і природою. Злет людини, на думку вченого, має відбутися через добровільне дисциплінування людини, навіть з аскетизму. Свобода, особистість, творчість, дух мають разом вилитися у вищий порядок, у якому й буде розв'язано проблему людини. (За С.Грабовським; 175 сл.)

### **38. Видатний учений**

Володимир Іванович Вернадський присвятив своє життя вивченню Землі. Він був ініціатором створення Української Академії наук, став її першим президентом, заснував геохімію, біогеохімію, радіогеологію. Учений започаткував численні напрями наукових досліджень, згуртував плеяду відданих науці людей.

Цікавлячись науковою думкою світу, вчений здійснював тривалі зарубіжні мандрівки, виступав з лекціями в Парижі, Берліні, Празі, охоче знайомився з усіма новими відкриттями.

Для обчислення геохімічної енергії життя науковець запропонував математичні формули. На його думку, планета й організм настільки нерозривно пов'язані, що цей зв'язок цілком можна виразити у розрахунках. Для обчислення таких величин професор вивів 21 рівняння.

Космічне походження життя на Землі вчений вбачав не в занесенні органічних речовин з далеких просторів всесвіту, а в космічних витоках організації біосфери. Ця ідея змінила традиційні уявлення про основи життя. Понад півстоліття минуло від створення цієї теорії, проте в наші дні вона не старіє, а набуває нового значення.

Науковець збагнув величезну силу, яку дасть людині пізнання таємниць світобудови. Учений застерігав людство про небезпеку негативних наслідків наукових відкриттів. Він закликав дбати про благополуччя планети. (За О.Ємченком; 165 сл.)

### **39. Історія гривні**

Незалежність будь-якої держави визначається багатьма чинниками. Серед них неодмінними є Конституція, символіка, виборча система, збройні сили, а також наявність власної валюти.

Вже за часів Київської Русі карбувалися золоті й срібні монети з княжим портретом та зображенням тризуба на зворотньому боці. Назв грошей існувало чимало. Та з XII століття усталеною стає назва "гривня".

Як національна валюта гривня була вперше впроваджена після проголошення Української Народної Республіки 1918 року. Ескізи купюр, які друкувалися в Берліні, виконав український графік Григорій Нарбут.

Важкі історичні випробування для стабілізації повноцінної валюти можливості не давали. Питання власної грошової одиниці серйозно постало після розпаду Радянського Союзу.

Початок відродження Української держави – 24 серпня 1992 р. За основу створення нової грошової одиниці було взято гривню УНР. Умови для остаточного її введення у обіг сформувався лише 1996 р.

У серпні 1996 р. Президент України підписав Указ “Про грошову реформу в Україні”. З того часу Україна має власну валюту. (За Ю.Щегельською; 145 сл.)

#### **40. Що об’єднає Україну**

Двадцять перше століття – надзвичайно бурхливий час. Нещадиме колесо історії крутиться з особливою жорстокістю. Найважче простим людям, що плавають у бурхливому морі історичних катаклізмів. Головне – щоб людина у цій круговерті не втратила себе, своїх честі й сумління, відчуття справедливості.

Найдорожче для кожного – любов до рідних, до землі своєї. Загальнолюдські цінності завжди об’єднували і сім’ї, і нації, і держави.

Історія України свідчить про драматичний багатостолітній шлях до нинішньої державності і незалежності. Сьогодні ніщо не може зупинити відродження національного духу. Проте саме це відродження має зупинити економічну кризу.

Найпильнішу увагу треба звернути на народ, на тих простих людей, які й творять матеріальні та духовні цінності. Ще уважніше треба придивитися до молоді, адже саме вона – майбутнє України. Це істина, аксіома.

Якщо держава дбатиме про свій народ і не забуватиме загальнолюдських цінностей, всі разом її громадяни думатимуть про своє ставлення одне до одного. Усім нам треба плекати у серці любов до села чи міста, де живеш, до рідних своїх. Оце, мабуть, об’єднає Україну. (За В.Шелестюк; 160 сл.)